Näringsutskottets betänkande 1984/85:16

om vissa kollektiva försäkringar

Ärendet

I detta betänkande behandlas fyra motioner med yrkanden rörande kollektiva försäkringar. Motionerna gäller i tre fall kollektiv hemförsäkring med obligatorisk anslutning av medlemmar i den organisation som utgör kollektivet, i ett av dessa fall dessutom andra kollektiva försäkringar i facklig regi. Den fjärde motionen torde närmast avse sådana kollektiva försäkringar som utgör anställningsförmån.

Sammanfattning

Utskottet avstyrker motionerna och hänvisar därvid dels till uttalanden av regeringen om utredningsarbete som rör kollektiv sakförsäkring, dels till pågående domstolsprövning av föreningsrättsliga aspekter på sådan försäkring med obligatorisk anslutning. En reservation (m, c, fp) ger uttryck för en kritisk bedömning av detta slags försäkring.

Motionerna

Yrkanden

De motioner som behandlas är

1984/85:886 av Sten Andersson i Malmö (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kollektivt tecknade försäkringar,

1984/85:2627 av Kurt Hugosson m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om nödvändigheten att snabbt och utan dröjsmål tillse att eventuella legala hinder för kollektiva sakförsäkringar undanröjs,

1984/85:2631 av Anita Modin m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen begär att regeringen låter utreda och förtydliga frågan om organisationers rätt att efter demokratiska beslut teckna kollektiva försäkringar för sina medlemmar,

1984/85:2825 av Marianne Karlsson (c), vari – med motivering i motion 1984/85:2824 – hemställs att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag till ändring av lagstiftningen så att reglerna för kollektiva försäkringar ändras så att konkurrensneutralitet uppnås i försäkringsbranschen.

Motivering

Själva tanken bakom de kollektiva hemförsäkringar som har tecknats kan anses vara god, men en ökad förekomst av sådana kan få ytterst negativa konsekvenser, anförs det i motion 1984/85:886 (m). Om t. ex. fackförbund tillåts teckna kollektiva hemförsäkringar för sina medlemmar hos ett enda bolag snedvrids konkurrensen på hemförsäkringsmarknaden, vilket kan leda till högre hemförsäkringspremier för alla kategorier. Fri konkurrens och flera valmöjligheter är förutsättningen för så låga försäkringspremier som möjligt, säger motionären. Det har, hävdar han, förekommit att fackförbundsavdelningar och verkstadsklubbar har tecknat kollektiva grupplivförsäkringar utan att inhämta offert från andra försäkringsbolag än Folksam. Detta betecknas som betänkligt med hänvisning till att andra försäkringsbolag har lämnat bättre alternativ.

Det är förvånande att de privata försäkringsbolagen motarbetar kollektiva lösningar på sakförsäkringsområdet och att även försäkringsinspektionen har en negativ attityd, sägs det i motion 1984/85:2627 (s). Om ett fackförbund eller en annan grupp kan binda sina medlemmar är en föreningsrättslig fråga, konstaterar motionärerna. Det måste, fortsätter de, stå människorna i en demokrati fritt att gå samman och besluta om sina egna angelägenheter, bl. a. om medlemsförmåner i form av ett fullgott försäkringsskydd på fördelaktiga villkor. Motionärerna understryker betydelsen av att hushållen har ett fullgott försäkringsskydd, något som nu inte alltid är fallet. De uttrycker farhågor för att kollektiva sakförsäkringar kan komma att placeras i utländska bolag, om eventuella hinder mot sådana försäkringar i Sverige inte undanröjs. Försäkringsinspektionen har anfört att kollektiva sakförsäkringar utan reservationsrätt kan medföra "risk för att från allmän skälighetssynpunkt oacceptabla dubbelförsäkringssituationer uppstår". Om reservationsrätt skall finnas eller inte är en fråga som den försäkrade gruppen själv skall avgöra, menar motionärerna. Problemet med dubbelförsäkring kan, hävdar de, lösas genom normal produktutveckling och bör alltså inte "hänskjutas till utredningar som arbetar på flera års sikt". Det är, säger motionärerna, ytterst angeläget att det snarast blir klarlagt om det behövs särskilda bestämmelser rörande kollektiva sakförsäkringar. Denna fråga borde därför tas upp med förtur i försäkringsverksamhetskommitténs och försäkringsrättskommitténs arbete. Angeläget är enligt motionärerna också att riksdagen slår fast organisationernas frihet att i demokratisk ordning besluta i frågor som är angelägna för medlemmarnas trygghet.

De fackförbund som har fattat beslut om kollektiva hemförsäkringar har utsatts för omfattande och nedsättande kampanjer, sägs det i motion 1984/85:2631 (s). Det får inte råda någon tvekan om att fackförbund har full kompetens att i demokratisk ordning fatta beslut om försäkringsskydd av detta slag, anför motionärerna. Ett förtydligande av föreningsrättens innebörd på denna punkt vore därför av stort intresse. Det borde anförtros åt försäkringsverksamhetskommittén att utreda denna fråga.

I motiveringen till motion 1984/85:2824 (c) påtalas att premierna för försäkringsskydd som erhålls såsom anställningsförmån betalas med obeskattade medel. Detta verkar konkurrenssnedvridande på försäkringsbranschen som helhet, säger motionären och tillägger: "Trots detta har regeringen i dagarna godkänt att Målarförbundet tecknar kollektiv hemförsäkring såsom löneförmån."

Bakgrund

Folksam och Svenska elektrikerförbundet träffade år 1982 ett avtal om hemförsäkring med obligatorisk anslutning av förbundsmedlemmarna. Enligt avtalet svarar förbundet för premierna till Folksam. För att täcka denna kostnad höjs medlemsavgifterna och tas fonderade medel i anspråk. Försäkringen fungerar som en vanlig hemförsäkring med de skillnaderna att någon beloppsgräns inte finns beträffande lösöre och att premiekostnaden är lika för alla.

Med anledning av Elektrikerförbundets åtgärd gjorde försäkringsinspektionen en framställning hos regeringen om att försäkringsverksamhetskommittén (E 1979:01) skulle få tilläggsdirektiv att föreslå lagstiftning om kollektiv sakförsäkring. En närmare redogörelse för framställningen och dess underlag, bl. a. vissa remissyttranden, finns i näringsutskottets betänkande NU 1984/85:11 (s. 4 f.). Regeringen lämnade i november 1983 denna framställning utan bifall. Motiveringen för beslutet var följande:

Försäkringsverksamhetskommittén (E 1979:01) har enligt sina direktiv att ta upp frågan om vilka konsekvenser särlösningar och utbrytningar av vissa enskilda eller mindre grupper kan ha för det stora försäkringskollektivet. Vidare skall försäkringsverksamhetskommittén utvärdera försäkringsbolagens anskaffningsverksamhet. Det får därför redan enligt de nuvarande direktiven anses falla inom kommitténs uppdrag att pröva behovet av särskild reglering i fråga om kollektiv sakförsäkring.

Dessutom skall försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09) enligt sina direktiv särskilt överväga de problem som är förknippade med kollektiva försäkringar. Kommittén torde i samband därmed inte kunna undgå att ta upp de olägenheter, som kan uppstå genom dubbelförsäkring vid t. ex. obligatorisk kollektiv sakförsäkring.

Regeringen finner sålunda att några direktiv inte behövs för att behovet av särskilda bestämmelser rörande kollektiv sakförsäkring skall bli klarlagt. I avbidan på resultatet av utredningsarbetet får det ankomma på försäkringsinspektionen att mot bakgrund av den gällande lagstiftningen följa och övervaka utvecklingen.

Regeringen gav de båda angivna kommittéerna del av beslutet.

Kort efter framställningen till regeringen hade försäkringsinspektionen tagit upp ämnet i en skrivelse till Försäkringsbranschens Service AB och sedermera i ett cirkulär till berörda försäkringsbolag. Inspektionen uttalade därvid att den förutsatte att försäkringsbolagen i avvaktan pa statsmakternas ställningstagande till problemet om obligatorium i kollektiv sakförsäkring

skulle avstå från att offerera eller träffa avtal om kollektiv sakförsäkring utan reservationsrätt för individen.

Regeringens nyssnämnda beslut föranledde försäkringsinspektionen att i ett nytt cirkulär till försäkringsbolagen (november 1983) med stöd av 19 kap. 3 § första stycket försäkringsrörelselagen föreskriva att försäkringsbolag som avser att träffa avtal om kollektiv sakförsäkring i god tid före avtalets ingående skall lämna inspektionen uppgifter om avtalets tilltänkta innehåll.

Under år 1984 infordrade Svenska målareförbundet från olika försäkringsbolag offerter på obligatorisk kollektiv hemförsäkring. Förbundet antog en offert som hade lämnats av Folksam under förbehåll för myndigheternas godkännande. Med stöd av 19 kap. 11 § försäkringsrörelselagen förelade försäkringsinspektionen i november 1984 Folksam att inte bringa det aktuella försäkringsavtalet till verkställighet. I inspektionens skrivelse (citat i betänkandet NU 1984/85:11, s. 6) hänvisades bl. a. till regeringens tidigare nämnda beslut i november 1983. Beslutet om föreläggandet fattades av försäkringsinspektionens styrelse, som därvid inte var enhällig.

Folksam överklagade föreläggandet. Regeringen beslöt den 20 december 1984 att undanröja detta. Dessförinnan fick bl. a. näringsfrihetsombudsmannen, konsumentverket, försäkringsrättskommittén och försäkringsverksamhetskommittén yttra sig i ärendet. Regeringen anförde i beslutet:

Erfarenheterna från personförsäkringsområdet talar för att kollektiva lösningar även beträffande sakförsäkringar kan medföra rationaliserings- och kostnadsfördelar, som kan komma de enskilda försäkringstagarna till del. Det finns emellertid flera frågor som är förknippade med denna försäkringsform och som behöver klarläggas. Det finns behov av att få belyst risken för att kollektiva sakförsäkringar – med och utan obligatorisk anslutning – på sikt leder till sådana ändringar på marknaden vad gäller bl. a. konkurrensförutsättningarna som inte kan anses förenliga med en sund utveckling av försäkringsmarknaden. Flera remissinstanser har framhållit att det kan diskuteras om kollektiv sakförsäkring allmänt sett står i överenskommelse med skälighetsprincipen. De nu nämnda principiella frågorna kommer att behandlas i det betänkande som försäkringsverksamhetskommittén väntas avlämna under våren 1985. Andra problem som bör lösas gäller sådana frågor om skydd i olika avseenden för de försäkrade som försäkringsrättskommittén har att utreda. Vad gäller de föreningsrättsliga aspekterna på obligatorisk kollektiv försäkring är dessa f. n. föremål för prövning i allmän domstol.

Det aktuella avtalet kan, såvitt nu kan bedömas, inte anses oförenligt med skälighetsprincipen. Avtalet kan inte heller ensamt eller tillsammans med avtalet mellan Folksam och Elektrikerförbundet anses medföra några nämnvärda effekter på försäkringsmarknaden i strukturellt hänseende. De åtaganden Folksam gjort i anslutning till avtalet gör att detta f. n. bör kunna godtas även med hänsyn till intresset av konsumentskydd.

Av vad nu angivits framgår att statsmakterna på grundval av kommande utredningsresultat kommer att få ta ställning till i vad man kollektiv sakförsäkring bör få förekomma på den svenska försäkringsmarknaden. Å andra sidan framgår också att det nu aktuella avtalet mellan Folksam och Målareförbundet bör kunna få verkställas utan att utredningarnas förslag avvaktas. Det står dock samtidigt klart att ytterligare kollektiva sakförsäk-

ringsavtal inte bör godtas förrän statsmakterna, efter erforderlig utredning, tagit ställning till denna försäkringsform.

Några medlemmar i Svenska elektrikerförbundet har vid Stockholms tingsrätt fört talan mot förbundsstyrelsens och förbundsrådets beslut år 1982 resp. år 1983 angående avtal mellan förbundet och Folksam om kollektiv hemförsäkring för medlemmarna. Tingsrätten har i dom den 17 januari 1985 förklarat dessa beslut ogiltiga. Domskälen är i huvudsak följande:

Svenska elektrikerförbundet intar ställning av ideell förening. Av praxis framgår att en sådan förening, för att bli juridisk person, bl. a. måste ha antagit stadgar. Vidare gäller att av stadgarna skall framgå föreningens målsättning, alltså dess ändamål eller syfte.

I förbundets stadgar har – utöver att förbundet är en sammanslutning av arbetstagare sysselsatta inom den elektriska installationsverksamheten – angivits att förbundets uppgift är att ta tillvara medlemmarnas intressen på arbetsmarknaden och inom näringslivet samt att därvid och i övrigt medverka till en samhällsutveckling på grundval av demokratisk socialism.

Från förbundets sida har ej ens påstått att förbundsstyrelsens och förbundsrådets beslut kan direkt hänföras till någon eller några av de tre ovannämnda uppgifterna i stadgarna. Förbunden har i stället hävdat att besluten överensstämmer med det allmänna syfte som får anses framgå av stadgarnas ändamålsbestämmelse i dess helhet samt att besluten skall ses mot bakgrund av den verksamhet förbundet sedan tidigare kommit att ägna sig åt och de intressen som förbundet i egenskap av arbetstagarorganisation har att beakta.

Med hänsyn till den utveckling som förevarit på arbetsmarknaden och inom arbetsrätten är det i allmänhet nödvändigt för den enskilde arbetstagaren att vara ansluten till en arbetstagarorganisation. Dessa organisationer skiljer sig härigenom från flertalet andra ideella föreningar vari medlemskapet vilar på helt frivillig grund. Härtill kommer att arbetstagarorganisationen omfattar ett stort antal medlemmar, vilka allteftersom inträtt i organisationen och vilka naturligt har skilda intressen och synpunkter på de uppgifter som organisationen bör ta sig an. Särskilt mot bakgrund härav är det av stor vikt att organisationen i sin verksamhet inte går utöver de ändamål som kommer till uttryck i stadgarna. Dessa ändamål framgår dock oftast först efter en tolkning av stadgarna. Enligt tingsrättens mening är det naturligt att därvid i första hand använda en objektiv tolkningsmetod och utgå från stadgarnas ordalydelse.

I förbundets stadgar har detaljerat angivits vilken kategori av anställda som förbundet skall omfatta. Härigenom får stadgarna anses ge besked om att det är just i egenskap av arbetstagare som förbundet har att ta tillvara medlemmarnas intressen.

Förbundet har då det gällt att bedöma den aktuella försäkringen särskilt framhållit att det tidigare, utan invändning från medlemmarna, varit aktivt för att åstadkomma ett förbättrat försäkringsskydd för medlemmarna. Någon större betydelse kan emellertid inte i detta sammanhang fästas härvid då det varit fråga om personförsäkringar, som dessutom varit resultatet av förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetstagare, och därför försäkringar av helt annat slag än den nu aktuella.

Såsom förbundet påstått kan hemförsäkringen väl bidraga till en utökad trygghet för den enskilde medlemmen. Enligt tingsrättens mening kan

försäkringen emellertid inte anses ha sådan anknytning till medlemmarna i deras egenskap av arbetstagare att den ryms inom förbundets syfte såsom detta uttrycks i stadgarna.

Elektrikerförbundet har överklagat domen hos Svea hovrätt.

Gällande rätt, m. m.

Regler om försäkringsbolagens verksamhet finns i försäkringsrörelselagen (1982:713). Bland de grunder som anges där är skälighetsprincipen (7 kap. 2 §, 19 kap. 5 och 6 §§), som i korthet innebär dels att premiesättningen skall vara skäligt avvägd med hänsyn till bl. a. risk- och driftskostnader, dels att andra försäkringsvillkor skall vara skäliga med hänsyn till det skydd som försäkringen är avsedd att ge och omständigheterna i övrigt.

Lagen (1927:77) om försäkringsavtal innehåller civilrättsliga bestämmelser om försäkringar. Beträffande vissa former av skadeförsäkringar – bl. a. hemförsäkring – som konsumenter tecknar hos försäkringsbolag för huvudsakligen enskilt ändamål finns vissa bestämmelser i konsumentförsäkringslagen (1980:38). Dubbelförsäkring – dvs. det förhållandet att samma intresse har försäkrats mot samma fara hos flera försäkringsbolag – behandlas i båda dessa lagar. Beträffande skadeförsäkring gäller i sådant fall som eljest att försäkringstagaren inte har rätt till större skadeersättning än som erfordras för förlustens täckande. Gentemot den försäkrade är varje försäkringsgivare ansvarig som om han vore ensam försäkringsgivare.

Varken försäkringsrörelselagen eller försäkringsavtalslagen innehåller några särskilda bestämmelser rörande kollektiva försäkringar (gruppförsäkringar). I konsumentförsäkringslagen anges inledningsvis att lagen inte tillämpas på försäkringar som grundas på kollektivavtal eller som grundas på gruppavtal och handhas av företrädare för gruppen.

Någon särskild lagstiftning med allmänna regler för ideella föreningar – till vilken kategori även fackliga organisationer räknas – finns inte. Enligt rättspraxis äger en ideell förening rättskapacitet då den har antagit stadgar som inte är alltför bristfälliga och valt styrelse. Ytterligare ett antal normer för ideella föreningar har utbildats i praxis, såsom när det gäller uteslutning av medlemmar. Frågor härom, liksom även om vägran att anta en person till medlem i en facklig organisation, har prövats av domstol. De ideella föreningarna har att – vid sidan av sådana generella lagregler som kan vara tillämpliga på den verksamhet de bedriver – iaktta stadgarnas innehåll. Stadgarna kan betraktas som avtal, vilket innebär att – såsom i övrigt gäller beträffande avtal – innehållet kan jämkas eller lämnas utan avseende, om ett visst villkor är oskäligt. Ett antal prejudicerande domar föreligger på detta område.

I lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet avses med föreningsrätt rätt för arbetsgivare och arbetstagare att tillhöra arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation, att utnyttja medlemskapet och att verka för organi-

sationen eller för att sådan bildas (6 §). Med arbetstagarorganisation avses härvid "sådan sammanslutning av arbetstagare som enligt sina stadgar skall tillvarataga arbetstagarnas intressen i förhållande till arbetsgivaren"; motsvarande gäller på arbetsgivarsidan (6 §). Enligt lagen (8 §) skall föreningsrätten lämnas okränkt; som kränkning av föreningsrätten betecknas vissa närmare angivna åtgärder som vidtas av någon på den motstående sidan. Lagen innehåller i övrigt bestämmelser om förhandlingsrätt, rätt till information, kollektivavtal m. m.

I hyresförhandlingslagen (1978:304) finns bl. a. bestämmelser om olika rättigheter för "organisation av hyresgäster" i förhållande till hyresvärden. Det citerade begreppet är inte närmare definierat i lagen.

Tidigare behandling

På förslag av näringsutskottet (NU 1984/85:11) avslog riksdagen i december 1984 en motion vari begärdes en förutsättningslös utredning om kollektiva, obligatoriska försäkringar. Vid denna tidpunkt föreläg ännu inte regeringens ställningstagande till försäkringsinspektionens föreläggande för Folksam (se s. 4) och Stockholms tingsrätts dom beträffande Elektrikerförbundets kollektiva hemförsäkring (se s. 5). I motionen riktades detaljerad kritik mot försäkringar av denna typ. Utskottet hänvisade till regeringens konstaterande att det med hänsyn till det uppdrag som hade givits åt redan verksammma kommittéer inte behövdes några direktiv för att behovet av särskilda bestämmelser rörande kollektiva sakförsäkringar skulle bli tillgodosett. Härvid uttalade utskottet:

> Utskottet noterar näringsfrihetsombudsmannens principiella uppfattning att kollektiv hemförsäkring utgör ett bra exempel på produktutveckling och nytänkande. Utskottet anser för sin del att det är angeläget att de betydande rationaliserings- och kostnadsfördelar som ligger i kollektiva försäkringar tillvaratas och ser positivt på att denna försäkringsform utvecklas vidare, vilket torde komma att innebära sänkta premier för försäkringtagarna.

I en reservation (m, c, fp) begärdes ett tillkännagivande i ämnet till regeringen. De åberopade kommittéernas arbete skulle inte med säkerhet tillgodose önskemålet om utredning av de samhällsekonomiska och civilrättsliga konsekvenserna av ett omfattande system med kollektiva, obligatoriska försäkringar liksom av de föreningsrättsliga frågorna och integritetsfrågorna, menade reservanterna. Riksdagen borde kraftigt understryka vikten av att alla de problem som togs upp i motionen skulle bli grundligt behandlade.

Frågan om en lagstiftning rörande ideella föreningar har många gånger prövats av riksdagen. 1899 års riksdag begärde hos Kungl. Maj:t förslag till en sådan lagstiftning. Propositioner i ämnet åren 1910 och 1911 vann emellertid inte riksdagens bifall. Sedermera har frågan aktualiserats genom motioner. Flera sådana har väckts i januari 1985 och hänvisats till lagutskot-

tet. Senaste gången riksdagen tog ställning i frågan var våren 1984, då flera motioner avslogs på lagutskottets hemställan (LU 1983/84:14, som innehåller redogörelse för tidigare behandling). En reservation (m, c) till förmån för en utredning av frågan om lagstiftning rörande ideella föreningar stöddes vid omröstningen i kammaren även av folkpartiets representanter.

Utskottet

Frågan om kollektiva sakförsäkringar i facklig regi har tilldragit sig uppmärksamhet under de senaste åren. Två fackförbund har, Svenska elektrikerförbundet år 1982 och Svenska målareförbundet år 1984, träffat avtal med Folksam om kollektiv hemförsäkring med obligatorisk anslutning av medlemmarna. I det första fallet har nyligen Stockholms tingsrätt på talan av några förbundsmedlemmar förklarat förbundsorganens beslut om försäkringsavtalet ogiltiga. Denna dom kommer att prövas i högre instans. I det andra fallet förelades Folksam av försäkringsinspektionen att inte bringa avtalet till verkställighet. Inspektionen hänvisade därvid till ett regeringsbeslut år 1983, vari slogs fast att försäkringsverksamhetskommittén (E 1979:01) och försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09) skulle överväga behovet av särskilda bestämmelser rörande kollektiv sakförsäkring. Efter besvär av Folksam undanröjde regeringen i december 1984 det nämnda föreläggandet. I beslutet uttalade regeringen dock att det stod klart "att ytterligare kollektiva sakförsäkringar inte bör godtas förrän statsmakterna, efter erforderlig utredning, tagit ställning till denna försäkringsform". Detta är i korthet bakgrunden till några motioner som utskottet här behandlar.

Två av motionerna går ut på att statsmakterna skall jämna vägen för utnyttjande av den kollektiva försäkringsformen på sakförsäkringsområdet. Den ena, 1984/85:2631 (s), har rent föreningsrättslig inriktning. Där begärs en utredning syftande till ett "förtydligande av föreningsrättens innehåll" när det gäller organisationers rätt att efter demokratiska beslut teckna kollektiva försäkringar för sina medlemmar. I den andra motionen, 1984/85:2627 (s), föreslås att riksdagen skall rikta ett uttalande till regeringen "om nödvändigheten att snabbt och utan dröjsmål tillse att eventuella legala hinder för kollektiva sakförsäkringar undanröjs". Det framgår att motionärerna avser både försäkringsrättsliga och föreningsrättsliga hinder. Frågan om dubbelförsäkring – berörd i regeringens nämnda beslut år 1983 – är dock enligt deras mening reglerad på så sätt att den inte behöver utredas närmare. De åsyftade frågorna m[illegible] i övrigt tas upp med förtur i utredningsarbetet, menar motionärerna. De betraktar det som angeläget att riksdagen "slår fast organisationernas frihet att i demokratisk ordning besluta i frågor som är angelägna för medlemmarnas trygghet".

Motion 1984/85:886 (m) präglas till skillnad från de nyssnämnda av en kritisk inställning till de avtal om kollektiva hemförsäkringar som har kommit till stånd. Huvudsynpunkten är att konkurrensen på hemförsäk-

ringsmarknaden blir snedvriden om sådana försäkringar tecknas hos ett enda bolag "trots att andra försäkringsbolag har lämnat bättre och billigare alternativ". Motionären vill att riksdagen skall göra en prinicipdeklaration, ställd till regeringen, om att tecknandet av kollektiva försäkringar bör utsättas för samma konkurrens som annan – kommersiell – verksamhet.

Det kan noteras att de två fackförbundens beslut om kollektiv hemförsäkring med obligatorisk anslutning i en annan motion, 1984/85:1670 (m), åberopas som skäl för utredning om en lagstiftning rörande ideella föreningar. Den motionen har hänvisats till lagutskottet och behandlas således inte här.

Vad gäller de försäkringsrättsliga aspekterna på kollektiv sakförsäkring hänvisar näringsutskottet med instämmande till regeringens nyss citerade uttalande om vikten av att det pågående utredningsarbetet får utmynna i att statsmakterna tar ställning till denna försäkringsform. Härvid utgår utskottet från att övervägandena i hithörande frågor kommer att fullföljas utan dröjsmål.

I sammanhanget skall också erinras om vad utskottet i december 1984 (se s. 7) anförde om det angelägna i att fördelarna med kollektiva försäkringar tas till vara och önskvärdheten av att denna försäkringsform utvecklas vidare. Detta uttalande står fast. Utskottet tar bestämt avstånd från påståendet i motion 1984/85:886 (m) att en ökad förekomst av "kollektivt tecknade hemförsäkringar av stora organisationers medlemmar" kan "få ytterst negativa konsekvenser". Tvärtom är det uppenbart att fördelarna klart överväger. Det visar inte minst erfarenheterna med kollektiv hemförsäkring i Norge, där denna försäkringsform har existerat i mer än tio år. Motionen avstyrks alltså. Formerna för upphandling av försäkringstjänster bör det vara organisationernas sak att själva få bestämma om. Man har då anledning att anta att det vid upphandlingen kommer att råda fri och öppen konkurrens.

Utskottet kommer så in på de föreningsrättsliga aspekterna. Det måste då konstateras att det beträffande ideella föreningar inte, såsom tycks vara förutsatt i motion 1984/85:2631 (s), finns någon i lag uttryckt generell föreningsrätt som det skulle vara möjligt att "förtydliga" på det sätt som motionärerna önskar. En lagreglering av det avsedda slaget torde få ske antingen genom en speciallagstiftning för vissa särskilda kategorier av ideella föreningar, t. ex. arbetstagarorganisationer, eller inom ramen för en mera övergripande lagstiftning rörande ideella föreningar i allmänhet. I en lag av det senare slaget skulle åtminstone vissa grundläggande bestämmelser om stadgar, beslutsorgan och medlemskap erfordras. Fragan om en lagstiftning av denna innebörd har, såsom framgår av det föregående, många gånger behandlats av riksdagen och därvid varit kontroversiell.

Den tidigare refererade underrättsdomen rörande Elektrikerförbundets kollektiva hemförsäkring har inte vunnit laga kraft och bör inte tas till intäkt för en begäran om lagstiftningsåtgärder. När domstolsprövningen av det

aktuella fallet har avslutats torde det nuvarande rättsläget i fråga om den omdiskuterade formen av kollektiv försäkring kunna bedömas med större säkerhet. I övrigt hänvisar näringsutskottet till lagutskottets kommande behandling av årets motioner rörande lagstiftning om ideella föreningar.

Med det anförda avstyrker näringsutskottet motionerna 1984/85:2627 (s) och 1984/85:2631 (s).

Till sist behandlar utskottet här ett yrkande, framfört i motion 1984/85:2825 (c), enligt vilket regeringen skall anmodas att lägga fram förslag till ändrad lagstiftning beträffande kollektiva försäkringar. Reglerna för sådana försäkringar skulle "ändras så att konkurrensneutralitet uppnås i försäkringsbranschen". Motiveringen till yrkandet finns i motion 1984/85:2824, som har skatterättsligt innehåll. Motionären vänder sig främst mot det förhållandet att vid taxering av en arbetsgivare görs avdrag för premier som han har erlagt för sådana kollektiva försäkringar som kan betraktas som en löneförmån för de anställda.

Motionären hävdar att regeringen har godkänt att Målareförbundet "tecknar kollektiv hemförsäkring såsom löneförmån". Uppgiften är oriktig. Arbetsgivarna är inte engagerade i denna försäkring. Premierna finansieras med medel som förbundet disponerar över, för år 1985 med avkastningen på förbundets semesterkassa. Vidare kan konstateras att – såsom tidigare (s. 6) har redovisats – den försäkringsrättsliga lagstiftningen inte innehåller nagra särskilda bestämmelser om kollektiva försäkringar.

Utskottet finner att motion 1984/85:2825 (c) inte ger anledning till någon åtgärd.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. avslår motionerna 1984/85:886, 1984/85:2627 och 1984/85:2631,
2. avslår motion 1984/85:2825.

Stockholm den 26 februari 1985

På näringsutskottets vägnar
TAGE SUNDKVIST

Närvarande: Tage Sundkvist (c), Gunnar Nilsson i Stockholm (s), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Birgitta Johansson (s), Ivar Franzén (c), Bo Finnkvist (s), Lars Ahlström (m) och Oswald Söderqvist (vpk).

Reservation

Tage Sundkvist (c), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Ivar Franzén (c) och Lars Ahlström (m) anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Frågan om --- (= utskottet, s. 8 f.) --- utan dröjsmål.

Utskottet finner det angeläget att understryka vikten av att alla de många problem som är förknippade med kollektiva, obligatoriska försäkringar blir grundligt behandlade. Förutom de föreningsrättsliga aspekterna, som utskottet återkommer till, måste bl. a. samhällsekonomiska konsekvenser och integritetssynpunkter beaktas. Fri konkurrens vid upphandling av kollektiva försäkringar – även personförsäkringar – är också, såsom utvecklas i motion 1984/85:886 (m), ett krav som måste uppmärksammas. Det kan noteras att näringsfrihetsombudsmannen i sitt yttrande över Folksams besvär anförde att en ovillkorlig förutsättning för kollektiv sakförsäkring borde vara ett regelrätt upphandlingsförfarande som innebär konkurrens mellan försäkringsbolag på lika villkor. De av regeringen åberopade kommittéernas direktiv är inte tillräckligt uttömmande på här angivna punkter utan måste kompletteras. Detta bör, anser utskottet, riksdagen framhålla för regeringen i ett särskilt uttalande. Därmed blir motion 1984/85:886 (m) tillgodosedd.

Utskottet kommer --- (= utskottet, s. 9 f.) --- och 1984/85:2631 (s).

I anslutning till vad förut har sagts om vikten av ett allsidigt utredningsarbete vill utskottet ytterligare betona att även de föreningsrättsliga aspekterna kräver ingående uppmärksamhet när frågan om kollektiva sakförsäkringar prövas.

Till sist --- (= utskottet, s. 10) --- någon åtgärd.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. med anledning av motion 1984/85:886 och med avslag på motionerna 1984/85:2627 och 1984/85:2631 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. (= utskottet).

minab/gotab Stockholm 1985 82110